Педагогічний зміст та структура технологічної компетентності фахівців технологій

Лілія Куліненко
Д.філософ.н., професор
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Одеська обл., Україна

Анотація. У статті подано та обґрунтовано педагогічний зміст та структуру технологічної компетентності майбутніх фахівців технологій у процесі професійної підготовки. Визначено педагогічні умови формування технологічної компетентності, та поліфункціональні особливості моделі технологічної комптетентності майбутнього фахівця технологій. Вирішено проблему професійної майстерності та компетентності викладача.

Ключові слова: професійна підготовка, професійна діяльність, компетенція, технологічна компетентність, професійна майстерність, професійна компетентність, готовність до професійної діяльності

Pedagogical Content and Structure of the Technological Competence of Future Technology Specialists

Kulinenko, L.
Doctor of Philosophy, Professor
Izmail State University of Humanities, Izmail, Ukraine

Abstract. This article presents and substantiates the pedagogical content and structure of the technological competence of future technology specialists in the process of vocational training. The pedagogical conditions for the formation of technological competence as well as the multifunctional features of the model of technological competence of future technology specialists are determined. The problem of the teacher's professional skills and competence is solved.

Keywords: vocational training, professional activity, competence, technological competence, professional skill, professional competence, readiness for professional activity

Вступ

Особливого значення для професійної підготовки фахівців технологій мають сучасні дослідження проблем формування компетентностей в системі вищої школи, поява яких обумовлена сучасними освітніми вимогами до особистості фахівця. Йдеться про необхідність створення поряд з існуючими традиційними методами, формами та засобами навчання таких методично-організаційних умов, які б сприяли формуванню особистісного, творчого та професійного потенціалу фахівця вже в межах системи професійної підготовки.

Так, у дослідженні змісту та структури технологічної компетентності виникає необхідність визначення педагогічних умов, які забезпечують формування даної компетентності у процесі професійної підготовки фахівців технологій. Формування технологічної компетентності ґрунтується на врахуванні педагогічної специфіки міжособистісної системи взаємодій майбутнього фахівця технологій в діаді "студент-викладач". Сутнісною особливістю у набутті теоретичних знань та формуванні вмінь і навичок фахівцем технологій виступає професійний статус викладача з дисциплін

технологій, які відображають її науково-практичну специфіку. Йдеться в даному аспекті про те, як ми визначаємо проблему професійної майстерності та компетентності одного із суб'єктів навчально-виховного процесу – викладача. Саме теоретична позиція та практичні аспекти викладання курсів з технологій дають можливість до більш ґрунтовного засвоєння майбутніми фахівцями технологій не тільки системи професійно зорієнтованих знань зі структурних складових технологічної галузі, але й основу у розумінні того аспекту, що об'єктом діяльності фахівця технологій виступає з одного боку техніка, а з іншого людина, яка використовує та застосовує дану техніку з одночасним оцінюванням діяльності спеціаліста з технологій.

Результати дослідження

В даному аспекті доречно конкретизувати поняття, які відображають сутність оцінки досконалості в педагогічній діяльності, що розкривається у процесі професійної підготовки. Оцінка досконалості виступає необхідним компонентом не лише у межах реалізації завдань педагогічної діяльності, але й у межах розвитку особистості майбутнього фахівця технологій, який має впроваджувати власну професійну практичну діяльність з позицій та засад досконалості. Такими поняттями виступають поняття "професіонал", "професійна майстерність", "професійна компетентність", "готовність до професійної діяльності". Означені поняття складають базову основу таких педагогічних категорій, які дозволяють інтегрувати педагогічний досвід і знання в узагальненій формі у підготовку фахівця технологій та детермінувати розвиток його особистості як необхідної передумови до ефективного впровадження власної професійної діяльності у майбутньому.

Також у межах розширення категоріального апарату, що має виступати необхідною складовою у визначенні педагогічної специфіки підготовки фахівців технологій на сучасному етапі можна визначити поняття "професійної придатності", яке розкрито в теорії Ф. Паркінсона. Концептуальні положення Ф. Паркінсона визначають професійну придатність з позиції процесу професіоналізації як формування або досягнення особистістю професійної придатності. Основними критеріями придатності, на думку науковця, повинні бути професійна успішність та задоволеність працею (Паркинсон, 2002, с. 22). У контексті визначення педагогічної специфіки проблеми підготовки майбутніх фахівців технологій професійна придатність має виступати однією із специфічних передумов, яка формується у межах оволодіння знаннями, вміннями та навичками технологічної діяльності з майбутнім фахівцем у період навчання у вузі. Професійна успішність як складова професійної придатності виступає критерієм впровадження практичного аспекту технологічної діяльності, а задоволеність від діяльності є тим психолого-педагогічним аспектом, який узгоджується зі змістом особистісного компоненту технологічної компетентності. Таким чином, формування технологічної компетентності здійснюється у процесі підготовки і конкретизуються через зміст професійної діяльності та готовності до її реалізації.

Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволяє констатувати, що однією із важливих якостей викладача, який здійснює підготовку майбутніх фахівців технологій є зорієнтованість його педагогічної діяльності на формування технологічної компетентності майбутніх фахівців ефективно підібраними та розробленими методами, прийомами і засобами в межах традиційних і нетрадиційних форм навчання. Так, за результатами пілотажного опитування визначено, що абсолютна більшість педагогів та методистів важливим засобом професійної підготовки вважають педагогічне моделювання. Сутність та специфіка педагогічного моделювання в даному контексті розглядається як розвиток здібностей майбутніх фахівців технологій до розв'язання експериментально створених технічних ситуацій під час практичних занять, що, в свою

чергу, дає можливість у реальній практичній та професійній діяльності упередити значну кількість професійних помилок та недоліків.

Підготовка фахівців технологій в системі вузу має враховувати та чітко визначати функціональність суб'єкта професійної діяльності. У межах дослідження функцій фахівця туризму ми розглядали сучасні теоретичні та експериментальні розробки таких вчених як О.А. Абдулліної, Н.В. Бордовської, Н.М. Буринської, І.Ф. Ісаєва, Н.В. Кузьміної, А.І. Міщенко, Н.Є. Мойсенюк, В.А. Сластьоніна, Л.С. Подимової, А.А. Реана, А.І. Щербакова, Г.І. Щукіної та ін.

Дослідження Н.В. Кузьміної дали можливість, у контексті обґрунтування теоретичних засад, шляхів та сутності технологічної компетентності фахівців технологій, визначити необхідність врахування у підготовці фахівців технологій таких важливих особливостей її функцій як конструктивну, організаційну, комунікативну та гностичну, які мають розвиватися саме у процесі професійної підготовки (Кузьмина, 1967, с. 110).

А.І. Щербаков, визначаючи специфіку підготовки фахівців у вузі та досліджуючи сутність їх функціональності, загострює увагу на констатації щодо необхідності детального визначення комунікативної функції. Врахування даної функції дозволяє у межах нашого дослідження визначити таку педагогічну умови як реалізація конструктивної професійно спрямованої міжособистісної взаємодії в навчальному процесі, яка реалізується за допомогою комунікативної функції. Відповідно до досліджень А.І. Щербакова комунікативна функція диференціюється: на перцептивну, сутність якої визначається специфікою процесу пізнання та занурення у внутрішній світ людини; власне комунікативну, яка забезпечує встановлення особистістю професійної доцільності у практичній діяльності; комунікативно-операційну, яка передбачає активне використання засобів професійної майстерності у розв'язанні завдань професійної практичної діяльності (Щербаков, 1976, с. 32).

Диференціація професійної діяльності та визначення її специфічних функцій представлена у дослідженнях Н.Є. Мойсенюк. Автором виділяється теоретична та технологічна функція професійної діяльності фахівця. Означені функції забезпечують реалізацію професійної діяльності на таких рівнях: теоретична розкривається на описовому, діагностичному та прогностичному рівнях, технологічна на проективному, перетворювальному та коректуючому (Мойсеюк, 2001, с. 354).

Н.В. Бордовська, досліджуючи функції, що забезпечують реалізацію професійної діяльності, визначає презентативну функцію, сутнісною особливістю якої є розвиток здатності мислення майбутнього фахівця до абстрагування від конкретних форм навчання; інтенсивну функцію, яка має забезпечити розвиток здібності фахівця на створення проблемних ситуацій; корегуючу функцію; діагностичну функцію (Бордовская та Реан, 2000, с. 178).

Таким чином, аналіз педагогічної специфіки проблеми формування технологічної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців технологій дає можливість визначити функціональність професійної діяльності та констатувати, що професійна діяльність визначається як система, процесуальний характер якої та динамічність забезпечується специфічними функціями її реалізації, які впливають на її ефективність та продуктивність. Загалом, результати досліджень щодо функціональності професійної діяльності дозволили встановити взаємозв'язок між функціональністю та диференціацією професійної діяльності. Науково визначено та обґрунтовано наступні види діяльності та їх функції: професійна підготовка як складова професійної діяльності включає в себе конструктивну, організаційну, комунікативну та гностичну функції (Н.В. Кузьміна); комунікативна функція, яка визначає такі види професійної діяльності як перцептивна, власне комунікативна, комунікативно-

операційна (А.І. Щербаков); теоретична та технологічна функція, які диференціюють впровадження професійної діяльності за певними рівнями, такими як описовий, діагностичний, прогностичний, проективний, перетворювальний, коректуючий (Н.Є. Мойсенюк); презентативна, інтенсивна, корегуюча, діагностична функції (Н.В. Бордовська).

Саме тому, у контексті нашого дослідження, ми вважаємо за необхідне констатувати функції професійної діяльності майбутніх фахівців технологій, які визначають педагогічну специфіку підготовки фахівців даної галузі у межах навчального процесу. Враховуючи основні аспекти професійної підготовки як категорії педагогічної науки можна визначити наступні функції підготовки до професійної діяльності майбутніх фахівців технологій: *моделюючу* структурними складовими якої виступають теоретична, організаційна, прогностична та конструктивна функції; *технологічну* диференціюється на презентативну, динамічну, перетворювальну та корективну функції; *комунікативну*, яка реалізується за рахунок когнітивної, перцептивної та комунікативно-операційної функцій.

Здійснюючи систематизацію функцій професійної діяльності майбутніх фахівців технологій ми виходили із результатів теоретичного аналізу проблеми та враховували специфіку педагогічної системи підготовки. Ми вважали за необхідне у межах дослідження конкретизувати виділені функції та визначити їх якісні та кількісні характеристики.

Так, *моделююча* функція визначена нами з урахуванням того, що професійна діяльність майбутніх фахівців технологічної галузі є складно диференційованою у відповідності до предмету самої діяльності. З одного боку даний предмет є суто технологічним, з іншого – зорієнтованим на особистісний фактор, так як безпосередніми об'єктами впливу та споживачами продуктів професійної технологічної діяльності фахівців є людина. Дана функція диференціюється на теоретичну, організаційну, прогностичну та конструктивну.

Теоретична функція виступає необхідною складовою у підготовці фахівців технологій галузі, так як передбачає розвинені здібності, які мають забезпечити майбутньому фахівцю використання та застосування отриманих знань, умінь та навичок у практичній діяльності у відповідності до реалізації того чи іншого завдання, проблемної чи критичної ситуації, яка відображає динаміку професійної діяльності чи виступає як ситуативний фактор. Особливістю даної функції є той аспект, що фахівець з галузі технологій здатний активно впроваджувати увесь теоретичний потенціал у практичну діяльність і реалізовувати даний потенціал завдяки сформованій технологічній компетентності.

Організаційна функція передбачає розвиненість здібностей майбутнього фахівця технологій до організації власної професійної діяльності як на рівні теоретичного її блоку, так і у практичному аспекті. Організаційна функція визначає рівень організаційних задатків фахівця, сутність яких полягає у дисциплінованості, відповідальності та системності. Дана функція дозволяє підвищувати ефективність професійної діяльності формуючи задоволення успішністю та динамічністю у розв'язанні завдань практичної діяльності фахівця з технологій.

Прогностична функція полягає у розвиненій здатності фахівця технологій до встановлення прогнозів щодо власної діяльності, до здатності застосувати діагностичні прийоми та заходи щодо розв'язання завдань практичної діяльності та забезпеченні високого рівня у представленні послуг технологічної галузі. Дана функція дозволяє фахівцю реагувати на виникнення тих чи інших запланованих чи не запланованих змін як у сфері самої галузі технологій, так і об'єктивно спроектованих змін (у суспільстві,

економіці, політиці та ін.), тобто, розвиненість прогностичної функції дозволяє підвищити рівень конкурентоспроможності майбутніх фахівців.

Конструктивна функція та її реалізація ґрунтуються на розвинених здібностях майбутнього фахівця технологій щодо здатності моделювати, планувати та застосовувати адекватні висунутій меті методи, прийоми та засоби щодо впровадження професійної діяльності. Фахівець, який реалізовує дану функцію здатен до оцінкової діяльності та прийняттю конструктивного рішення у виникаючих проблемних або неординарних ситуаціях. Конструктивна функція передбачає не тільки сформований досвід щодо теоретичного аспекту, але й творчий потенціал майбутнього фахівця з технологій, який здатний до прийняття неординарних, творчих рішень.

Таким чином, моделююча функція виступає системним утворенням, яке забезпечується шляхом активізації та організації навчально-методичного процесу підготовки майбутніх фахівців галузі технологій і відображає тенденцію реалізації не тільки теоретичного блоку підготовки, але й до активізації особистісного ресурсу майбутнього фахівця з технологій у межах навчального процесу з одного боку та ефективного методичного забезпечення даного процесу з іншого.

Технологічна функція виступає тим змістовним наповненням діяльності фахівця з туризму сутність якого спрямована на реалізацію процесуального характеру як теоретичного, так і практичного блоку професійної діяльності і репрезентативно представлена вже у межах навчального процесу підготовки фахівців даної галузі. Дана функція конкретизується у таких специфічних функціях як; презентативна, динамічна, перетворювальна та корективна. Змістовно всі визначені функції представляють собою відображення специфіки процесу технологічної діяльності, яка у межах навчального процесу забезпечується методичним блоком підготовки.

Презентативна функція відображає розвинену здатність майбутнього фахівця до представлення спроектованих методів та прийомів власної професійної діяльності з відповідними результатами, які планується отримати в реалізації того чи іншого завдання діяльності. Здатність до презентації діяльності майбутнім фахівцем технологій відображає сформованість не тільки професійно значущих вмінь та навичок, але й особистісний потенціал самого фахівця, який також має місце у презентуванні ймовірно можливих результатів власної діяльності. Звідси, презентативна функція має характер впровадження технологічних прийомів у професійну діяльність фахівцем технологічної галузі.

Динамічна функція спрямована на відображення здатності фахівця технологій до встановлення динаміки власної професійної діяльності, визначенні та конкретизації актуальних та потенційних цілей, вмінні підбирати та реалізовувати адекватні висунутим цілям прийоми та засоби до їх реалізації та встановити можливі перешкоди до розв’язання висунених завдань і, відповідно, усунення можливих перешкод. Інтенсивність впровадження власної професійної діяльності відображає тенденцію сучасної економіки, суспільства до постійного перетворювального характеру, який притаманний сучасним економічним та суспільно-політичним процесам. Також, спостерігається неабиякий рівень інтенсивності та динамічності в сучасних освітніх процесах, які відображаються у реформуванні навчального та виховних процесів у відповідності до об’єктивно виникаючих умов. Саме тому, підготовка фахівців технологій виступає досить складним процесом, так як відображає не тільки розширення спектру сучасних галузей та професій, але й виражає зміну стратегій у представленні держави на іншому якісно тактичному рівні у світовій площині міждержавних та міжособистісних взаємодій.

Перетворювальна функція виступає специфічною особливістю діяльності майбутнього фахівця технологій сутність якої визначається не тільки здатністю до

визначення ймовірних прогнозів власної діяльності, але й важливою здатністю до переосмислення існуючих завдань професійної діяльності, до їх інтеграції та диференціації, і, відповідно, до перетворення існуючих завдань у більш ефективному та продуктивному аспекті. Особливого значення дана функція має у сучасній технологічній галузі, так як дана галузь є не просто новою для державних процесів, вона вимагає переосмислення та удосконалення існуючої системи технологічної індустрії і впровадження в дану систему новітніх інтеграційних засобів та прийомів. Перетворення власної професійної діяльності обумовлюється розвиненою здатністю майбутнього фахівця технологій вже у межах професійної підготовки у вузі впроваджувати та інтегрувати технології, які є дослідженими як у галузі технологічного забезпечення технологічної галузі, так і застосування новітніх педагогічних технологій, які вимагають від фахівця творчості, креативності та здатності до швидкого прийняття і впровадження стратегічних та управлінських рішень.

Корективна функція конкретизується шляхом формування у процесі підготовки фахівців технологій таких важливих здібностей сутність яких спрямована на вміння розпізнавати, констатувати та впроваджувати ефективні засоби щодо виправлення певних недоліків у власній професійній діяльності, до пошуку інтеграційних форм корекції та усунення певних помилок і створення ефективних заходів щодо їх упередження. Дана функція передбачає сформовану вже у межах навчального процесу здатність бачити і оцінювати власну професійну діяльність цілісно, і визначати у її реалізації певні дефекти, які знижують продуктивність власної професійної діяльності. Активне розгортання даної функції сприятиме упередженню деструктивних проявів у розв'язанні завдань професійної діяльності та підвищенню її ефективності.

Таким чином, технологічна функція з відповідними структурними її складовими спрямована на ефективне забезпечення процесуального характеру професійної діяльності майбутнього фахівця технологій і спрямована на розвиток здатності фахівця до цілісного повномасштабного сприйняття власної як теоретичної, так і практичної діяльності і до реалізації та розв'язання її завдань з більшим рівнем продуктивності та ефективності.

Вагомою і необхідною функцією, яка спрямована не тільки на підготовку фахівця технологій у межах оволодіння навчально-професійною діяльністю у період навчання у вузі, але й практично забезпечує його подальше утвердження як спеціаліста з технологій є *комунікативна* функція. Загалом, дослідження комунікативного процесу є досить різноаспектними і досить вичерпними як у галузі психології, педагогіки, так і інших суміжних та автономних наукових галузях. Комунікативна діяльність особистості виступає не тільки критерієм її зрілості, компетентності та майстерності, які розглядалися нами попередньо, але й необхідною умовою будь-яких міжособистісних взаємодій у межах професійної діяльності. Без комунікативної складової процесу міжособистісних взаємодій не здійснюється реалізація навчального процесу, оволодіння знаннями, вміннями та навичками, зокрема, й майбутніми фахівцями технологій. І, особливого значення дана функція набуває у межах засвоєння, передачі та оцінювання рівнів засвоєння майбутніми фахівцями необхідних професійно важливих знань з боку викладачів. Загалом, у межах дослідження нашої проблеми ми диференціювали дану функцію у відповідності до розуміння її змістовного наповнення саме у межах формування технологічної компетентності в процесі професійної підготовки фахівців технологій на когнітивну, перцептивну та комунікативно-операційну.

Виділення *когнітивної* складової комунікативної функції є необхідною передумовою як до визначення рівня професійної підготовки у вузі, яка конкретизується через оцінкову діяльність та визначення стану засвоєння знань, умінь та навичок з фундаментальних, фахових дисциплін і спецкурсів майбутніми фахівцями з технологій,

так і до констатації стану сформованості у студентів здатності до застосування отриманих знань, умінь та навичок безпосередньо у практичній діяльності. Когнітивна функція дозволяє розгортатися сформованим у межах оволодіння навчально-професійною діяльністю фахівцями технологій таких мисленнєвих операцій як аналіз, синтез, узагальнення та формування умовисновків, які дозволяють висувати цілі власної діяльності, знаходити адекватні методи, прийоми та засоби щодо їх ефективної реалізації. Когнітивна функція також виступає показником щодо здатності майбутнього фахівця технологій встановлювати необхідні комунікативні контакти та будувати їх у процесі власної професійної діяльності з позиції усвідомлення та оцінки інтересів та бажань партнера по взаємодії, що дозволяє конструктивно, компромісно та безконфліктно розв'язувати необхідні професійно значущі завдання та ситуації.

Перцептивна функція у контексті дослідження педагогічних особливостей формування технологічної компетентності фахівців технологій у вузі виступає необхідною для розвитку здібностей до встановлення ефективних перцепцій у процесі взаємодії з оточуючими. Перцепція передбачає завжди актуалізацію діяльності особистості з приводу встановлення особистісно значущих контактів з оточуючою дійсністю. Технології – це та сфера діяльності особистості в якій реалізується багатоаспектна специфіка встановлення значущих соціально-перцептивних зв'язків з оточенням, будь-то презентування власної професійної діяльності, розробка нових прийомів та засобів до реалізації професійної діяльності з метою підвищення ефективності чи запровадження інтеграційних новітніх технологій у представленні продуктів технологічної діяльності та ін.. Саме тому, розвинена здатність особистості майбутнього фахівця технологій до усвідомлення власних потенційних можливостей, які необхідні у перецетивній діяльності як складової його професійної діяльності виступає необхідною передумовою його діяльності загалом. Встановлення перцепцій на основі професіоналізму, особистісного, професійного та технологічного компонентів технологічної компетентності та майстерності виступає особливим завданням щодо організації навчального процесу з підготовки майбутніх фахівців галузі технологій у вузі.

Ми вважали за необхідне, у межах розробки моделі технологічної комптетентності майбутнього фахівця технологій шляхом конкретизації специфіки їх професійної підготовки фахівців виділити і ще одну функцію, яка на нашу думку, більш деталізує комунікативну функцію – це *комунікативно-операційна.* Дана функція виступає необхідною щодо розвитку та підготовки фахівців технологій у межах навчально-професійної діяльності у вузі, так як відображає розвинену здатність майбутнього фахівця до розмежування та диференціації комунікативної діяльності на певні взаємообумовлені операційні дії, які дозволять максимально точно здійснювати комунікацію у межах професійної діяльності, планувати та програмувати її наслідки з метою отримання особистісно та професійно значущих результатів. В даному аспекті йдеться про те, що туристична галузь має як технологічні аспекти, зокрема забезпечення прийомів та заходів техніки безпеки для об'єктів діяльності, а також суто особистісні психолого-педагогічні аспекти сутність яких спрямована на забезпечення психолого-педагогічного клімату міжособистісних взаємодій, отримання естетичної насолоди об'єктами професійної діяльності майбутнього фахівця технологій, формування етики пізнання та ознайомлення у об'єктів туристичної діяльності з представленою для їхнього сприйняття оточуючою дійсністю. Все це має реалізовуватися у конкретних комунікативних операційних діях та актах, які мають забезпечити ефективне сприйняття об'єктами тезнологічної діяльності презентованих предметів та явищ оточуючої дійсності. Розвиненість здатності фахівця технологій до впровадження такого роду комунікативно-операційної функції забезпечує не тільки отримання високої

результативності діяльності, але й отримання професійної, особистісної задоволеності від впровадження власної професійної діяльності.

Таким чином, представлені нами функції діяльності майбутнього фахівця технологій виступають показниками поліфункціональності професійної діяльності технологічної галузі, що у свою чергу, підтверджує і поліфукнціональний характер технологічної комптетентності. Такого роду поліфункціональність забезпечується не тільки виділеним спектром професійно значущих функцій у галузі технологій, але першочергово обумовлюється специфікою підготовки фахівців технологій у межах оволодіння навчально-професійною діяльністю у вузі. Визначення функцій професійної діяльності констатує наявність різноаспектної та складнодиференційованої системи підготовки фахівців як на фаховому та фундаментальному так і методичному рівнях організації навчального процесу. З урахуванням даного визначеннями нами розроблена теоретична модель технологічної компетентності майбутніх фахівців технологій (рис. 1).

Аналіз функціональної спрямованості професійної підготовки та професійної діяльності, яка поетапно розкривається у процесі даної підготовки дає можливість виділити педагогічну умову формування технологічної компетентності майбутніх фахівців технологій – *врахування поліфункціонального складнодиференційованого характеру технологічної діяльності*.

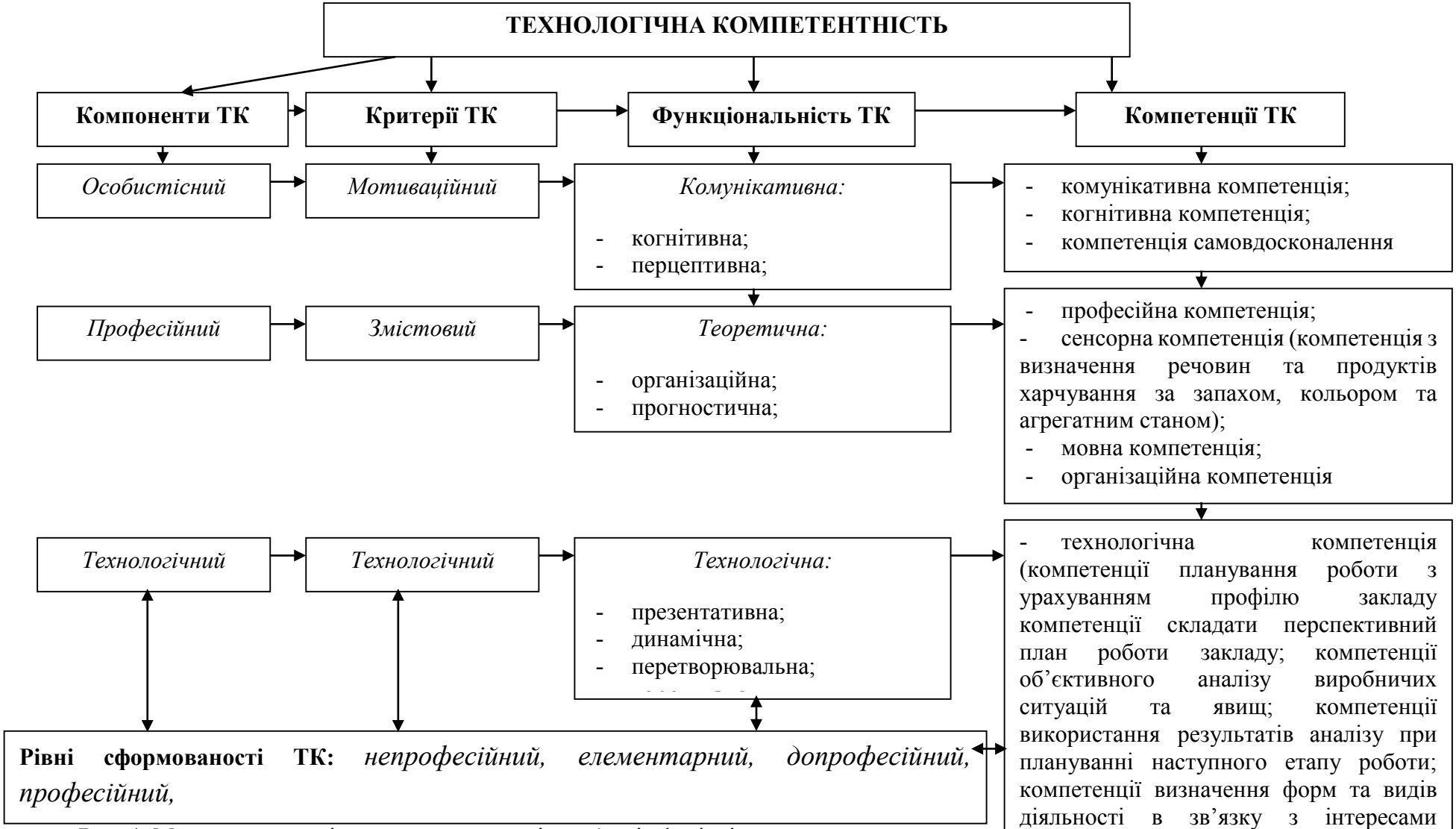

Рис. 1. Модель технологічної компетентності майбутніх фахівців туризму

Виділення нами функцій вимагає обґрунтування у межах нашого дослідження поняття "об'єкта професійної діяльності з технологій ", якого ми визначаємо як феномен, факт або аспект на задоволення потреб якого спрямована діяльність фахівця технологій у контексті якої особливе місце займає збереження безпеки, врахування умов та особливостей пізнання і сприйняття, визначення естетичної значущості та насолоди у процесі реалізації завдань професійної технологічної діяльності. Причому, феноменом професійної діяльності фахівця технологій виступає людина, яка у процесі включення у безпосередню діяльність фахівця технологій має власні інтереси, потреби, бажання, ціннісно-смислові орієнтації та способи і засоби пізнання. Саме вищеозначені аспекти має чітко знати, усвідомлювати та враховувати фахівець галузі технологій і вміти визначати специфічні особливості об'єкта власної діяльності з метою її конкретизації.

Визначені нами функції виступають необхідною передумовою до розробки моделі фахівця галузі технологій, яку ми визначаємо як систему, що є складно диференційованою та структурованою за критеріями, компонентами та показниками, стан сформованості якої фіксується за допомогою рівнів, що відображають якісно-кількісні особливості моделі. Дані функції виділено в результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми шляхом аналізу, синтезу та відповідних теоретичних узагальнень існуючих результатів досліджень у даній сфері. Ми вважаємо, що означені функції не є автономними, а реалізуються у взаємозв'язку та взаємообумовленості як на об'єктивному рівні, що представлений професійною діяльністю фахівця технологій, так і на суб'єктивному, який реалізується у сформованості особистісної та професійної компетентності фахівця, його професійної майстерності та професійної придатності. Саме тому було здійснено систематизацію виділених функцій на моделюючу (теоретична, організаційна, прогностична та конструктивна функції), технологічну (презентативна, динамічна, перетворювальна та коректива функції), комунікативну (когнітивна, перцептивна та комунікативно-операційна функції), які виступають необхідними до реалізації професійної діяльності майбутнім фахівцем технологій на об'єктивному рівні (моделююча, технологічна функції є домінантними, а комунікативна похідною) та суб'єктивному рівні (комінукативна є домінантною, а моделююча та технологічна похідними).

Констатація та визначення функцій професійної підготовки майбутнього фахівця технологій у вищій школі дозволяє у межах експериментального дослідження визначити узагальнений перелік знань, умінь та навичок як основних категоріальних положень професійної підготовки та змістовних складових технологічної компетентності. Визначення та обґрунтування знань, умінь та навичок, які мають бути сформованими у процесі професійної підготовки в якості технологічної компетентності і практично реалізуються шляхом проекції можливих практичних дій самим фахівцем та врахуванням ним того кінцевого результату, який дозволить ефективно впроваджувати професійну практичну діяльність у технологічній галузі. Даний кінцевий результат виступає певним чином ідеалізованим образом та його представленням, так як особливого значення набувають як суб'єктивні фактори, що представлені особистістю самого фахівця, так і об'єктивні, які визначаються і постійно детермінуються динамічністю професійного середовища, станом соціально-економічного та політичного функціонування оточуючої дійсності. Водночас, створення такого роду ідеальної структури знань, умінь та навичок дозволяє не тільки більш ефективно здійснювати підготовку фахівців у межах реалізації завдань навчально-професійної діяльності, але й формувати у структурі особистості майбутнього фахівця технологій набір компетенцій, які відображають різноаспектність технологічної компетентності фахівця технологій (йдеться про формування усвідомленої самим фахівцем професійної майстерності та власної професійної придатності).

Таким чином, ми в контексті нашого дослідження визначаємо наступний перелік знань, умінь та навичок майбутнього фахівця технологій як змістовних складових технологічної компетентності. Першочергово, кінцевим результатом професійної підготовки майбутніх фахівців технологій як у межах фахового блоку, так і блоку засвоєних загальних дисциплін є здатність організувати власну професійну практичну діяльність, визначити її стратегічні та потенційно можливі цілі, обирати ефективну систему методів, прийомів та засобів щодо реалізації конкретизованих професійно-практичних цілей та впроваджувати дані цілі з урахуванням прогностичного характеру власної діяльності та специфіки об'єкта на якого спрямована професійна практична діяльність. Також, особливої уваги у констатації результативності професійної підготовки майбутніх фахівців технологій особливого значення мають сформовані компетенції до формування конструктивної комунікативної міжособистісної взаємодії, компетенції професійного самоусвідомлення та визначення перспективних шляхів у професійному самовдосконаленні, компетенції запровадження ефективних управлінських стратегічних прийомів з метою розвитку особистісного значення у впроваджені завдань професійної діяльності. Таким чином, наступною умовою формування технологічної компетентності виступає формування спектру компетенцій фахівця технологій, які виступають складовими її змісту, зокрема йдеться про комунікативну компетенцію, професійну компетенцію, компетенцію самовдосконалення, управлінську компетенцію та ін..

Формування технологічної компетентності шляхом її диференціації на спектр компетенцій передбачає врахування у процесі професійної підготовки викладачами теоретико-методологічного підґрунтя знань, умінь та навичок, які забезпечують набуття фахівцями компетенцій у процесі професійної підготовки. Технологічна компетентність базується на інтеграції наступних принципів: принцип історизму, який розкривається у фактологічному та подієвому критеріях пізнання особистісних та суспільно-політичних процесів; принцип діалектичної єдності свідомості у відображенні об'єктивної дійсності; принцип сутність якого витікає із розуміння процесу навчання як взаємопов'язаної та взаємозумовленої діяльності викладача зі студентами; принцип об'єктивності, у якому передбачено неупередженість під час вивчення та висвітлення основних процесів у вищій педагогічній школі; принципи системності та науковості. Основним підходом у розробці системи знань, умінь та навичок, які забезпечують формування технологічної компетентності є системний з визначенням його основних засад щодо методологічного способу пізнання педагогічних фактів.

Також, конкретизація знань, умінь та навичок, які мають бути сформованими у фахівців технологій та інтегрованими у формі технологічної компетентності, що формується у системі навчального процесу вищої школи здійснювалася у відповідності до сучасних досліджень з даної проблеми таких вчених як О.А. Абдуллінної, С.С. Антоненко, С.І. Архангельського, О.В. Безпалько, В.В. Васенко, С.Л. Васильченко, С.У. Гончаренко, С.І. Кісельгофа, Г.Г. Кіт, І.І. Коновальчук, Л.Л. Кондратьєвої, Г.С. Костюка, В.В. Краєвського, Н.В. Кузьміної, Б.Ф. Ломова, С.Ю. Пащенко, Н.П. Пихтіної, В.А. Сластьоніна, Л.Ф. Спіріна, Г.А. Шишкіна та ін.

За результатами теоретичного аналізу щодо визначення специфіки системи знань майбутніх фахівців, які мають бути засвоєнні у процесі їх навчально-професійної підготовки ми дійшли висновку, що дана система професійних знань виступає результатом засвоєння студентами фактів, розвиненій здатності щодо конкретизації категорій та понять, розвинене усвідомлення феноменів, явищ та закономірностей їх функціонування, яким притаманна постійно змінювана динаміка, пізнання якої має супроводжуватися активністю особистості студента щодо уточнення, поглиблення та стійкістю засвоєння, яка в свою чергу, дозволить не тільки констатувати та визначати

рівень сформованих знань, але й детермінувати пізнавальний інтерес щодо їх розширення, удосконалення та систематизації. Саме даний аспект розкривається у когнітивній функції технологічної компетентності.

Знання, які відображені у сучасній педагогічній літературі традиційно диференціюються на такі групи: знання фундаментальних ідей, знання основних понять, знання основних фактів та знання прикладної значущості. У контексті виділення специфіки знань майбутнього фахівця технологій ми вважали за доцільне, з метою дотримання методологічних вимог до констатації знань, визначати дані групи як основні у процесі підготовки до професійної діяльності майбутніх фахівців технологій. Водночас, змістовна наповненість означених груп знань матиме власну специфіку, яку ми виділяємо.

Так, група знань з фундаментальних ідей забезпечується станом сформованості знань у студентів майбутніх фахівців галузі технологій з методології та принципів з фундаментальних і фахових дисциплін, специфіки та сутності науково-практичних підходів до організації професійної діяльності, психологічних закономірностей міжособистісної взаємодії, вікових та індивідуально-типологічних характеристик об'єктів професійної діяльності, специфіки методів суб'єкт-об'єктної та суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії, методів та форм виховання. Дана група знань забезпечує формування когнітивної компетенції як складової технологічної компетентності.

Наступна група знань спрямована на формування у процесі професійної підготовки знань сутності та змісту професійної діяльності, форм і видів її проведення, принципів та методів організації роботи. Дана група знань забезпечує формування професійної компетенції.

Третю групу складають знання майбутніми фахівцями передового досвіду з метою його використання у практичній діяльності або створення на його основі власних розробок. Дана група знань забезпечує формування практичної компетенції як складової технологічної компетентності

Четверту групу становлять знання наукових основ побутових явищ, які доречно використовувати у професійній діяльності фахівця з технологій. Дана група знань забезпечує формування технічної компетенції.

Таким чином, врахування різноаспектності професійної підготовки майбутніх фахівців технологій дає можливість визначити поряд із полі функціональним характером технологічної компетентності, складовими її моделі спектр компетенцій як одиниць функціонування даної компетентності в системі професійної діяльності фахівця. Такими компетенція, поряд із вище визначеними – є когнітивна, професійна, практична та технічна, які забезпечуються саме теоретичною складовою професійної підготовки.

Враховуючи вищезазначене, можна припустити, що знання майбутнього фахівця технологій про організацію ресторанної справи повинні відповідати методологічним, науково-теоретичним та практичним вимогам і інтегруючись в компетенції розкривалися в практичній реалізації технологічної компетентності в якості фундаменту професійної діяльності та інструмента практичних дій. Таким чином, на нашу думку, фахівець, повинен мати сформовану когнітивну компетенцію, що представлена знаннями та її значення в суспільному житті країни. Мати сформовану практичну та професійну компетенції, які представлені умінням застосовувати методичні підходи до взаємодії з персоналом з різними індивідуальними здібностями. Сформовану професійну компетенцію, що виражається у знаннях організаційних принципів, форм та видів проведення заходів; алгоритмів їх проектування, вимог до складання бізнес-планів і сценаріїв, а також вимог до аналізу проведеного заходу. Крім того, фахівець повинен

знати методичні особливості організації й проведення безпечних заходів, а також нормативно-правову літературу.

Формою функціонування технологічної компетентності є інтеграція теоретичних знань з технологій є практичні навички та уміння її здійснення, що відображаються у сформованих компетенціях. Вони є перетворенням отриманих знань і спрямовані на втілення цих знань на практиці. На основі розробленого переліку знань ми визначили основні компетенції, якими повинен володіти фахівець для того, щоб успішно здійснювати професійну діяльність. На нашу думку, компетенції повинні охоплювати дії та операції, і бути сформованими на основі неодноразового повторення ситуацій та умов їх виникнення під час аудиторного навчання студентів. Таким чином поряд із вище виділеними компетенціями, мають місце і компетенції, які формуються у процесі професійної підготовки фахівців технологій можуть бути: сенсорні, рухові, інтелектуальні, мовні, а також компетенції колективної роботи та спілкування. Серед сенсорних компетенцій фахівця найбільш важливі є компетенції з визначення речовин та продуктів харчування за запахом, кольором та агрегатним станом.

Когнітивні компетенції – це навички аналізувати інформацію, оцінювати обстановку та приймати рішення. До мовних компетенцій належать навички усного та письмового спілкування в процесі організованої діяльності, зокрема, під час аналізу здійснених заходів. Організаційні компетенції фахівця та персоналу забезпечують їх сумісну та ефективну співпрацю. Вони визначають заключний результат спілкування. До них також належать компетенції, які сприяють налагодженню стосунків між суб'єктами діалогу, а також компетенції створювати піднесений емоційний настрій.

Зазначені компетенції фахівця технологій взаємопов'язані, хоча можуть відігравати різну роль залежно від завдань і умов здійснення професійної діяльності. Знання та навички, за визначенням Л.В. Кондратьєвої, є першим рівнем у формуванні елементів структури професійної підготовки. На її думку, це означає, що володіння підготовкою повинно починатись із засвоєння. За Л.В. Кондратьєвою, уміння складають другий, більш високий рівень готовності суб'єкта до діяльності, і вони є саморегульованою поведінкою, яка сформована в процесі використання знань і навичок у нових нестандартних умовах (Кондрашова, 1987, с. 34). Саме дані наукові результати дають можливість визначити складну ієрархію системи технологічної компетентності, змістовним наповненням якої виступають різноаспектні за змістом та призначенням компетенції. Основу компетенцій складають вміння як результат професійної підготовки, заснований на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок; як мислительна діяльність і здобута досвідом готовність самостійного вирішення професійних задач (Кондрашова, 1987, с. 51); як сукупність правильно виконуваних як операційно, так і змістовно, евристичних розумових і практичних дій (Кондрашова, 1987, с. 43). Таким чином, компетенції забезпечуються сформованими уміннями, які функціонують в якості системи операцій та дій (способів, прийомів), використаних людиною в нових для неї умовах, доцільною регуляцією діяльності на основі отриманих знань та навичок (Кондрашова, 1987, с. 11).

Висновки

Таким чином, технологічна компетентність забезпечується сформованими компетенціями, які, на нашу думку, є не просто засвоєними знаннями та закріпленими навичками, а усвідомленими фахівцем та виробленими у процесі професійної підготовки способами реалізовувати професійну діяльність (рис. 1). Тобто, на відміну від навичок та умінь компетенції несуть у собі акт усвідомлення щодо планування та прогнозування кожної практичної дії у професійній діяльності. Можна визначити, що поряд із виділеними загальними компетенціями, які мають бути сформованими у

фахівців технологій у процесі засвоєння фундаментального блоку професійної підготовки, мають бути сформовані і суто специфічні для окремого виду діяльності (ідеться про організацію ресторанної справи) компетенції, зокрема: компетенції об'єктивного аналізу виробничих ситуацій та явищ; компетенції використання результатів аналізу при плануванні наступного етапу роботи; компетенції визначення форм та видів діяльності в зв'язку з інтересами споживачів; компетенції планування роботи з урахуванням профілю закладу; компетенції складати перспективний план роботи закладу; компетенції організовувати та проводити групові, індивідуальні та колективні консультації персоналу.

Виділені компетенції створюють підгрунття для формування технологічної компетентності, яка забезпечує оволодіння студентами професійною підготовкою та дає можливість адекватно орієнтуватись у нестандартних професійних ситуаціях. Загалом, компетенції можуть бути тотожними до вмінь, водночас, саме акт усвідомлення власних вмінь та можливості до професійного самовизначення у кожній конкретній ситуації професійної діяльності дають можливість зазначати про сформованість саме компетенцій. Можна зазначити, що компетенції як складові технологічної компетентності являють собою інтегративні утворення, сформовані у процесі теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців технологій.

Таким чином, дослідження та виявлення поліфункціонального характеру технологічної компетентності дає можливість конкретизувати педагогічні умови до її формування, зокрема: врахування поліфункціонального складнодиференційованого характеру технологічної діяльності, формування спектру компетенцій фахівця технологій, які виступають складовими її змісту; реалізація конструктивної професійно спрямованої міжособистісної взаємодії в навчальному процесі, яка реалізується за допомогою інтеграції теоретичного та методичного блоків професійної підготовки. Йдеться про інтеграцію системного підходу з позицій визначення специфіки теоретичного та практичного плану реалізації технічної діяльності фахівцем як з позиції стану сформованості знань, умінь та навичок, які інтегруються в сформовані в процесі підготовки компетенції, та особистіснозорієнтованого підходу у встановленні конструктивної міжособистісної взаємодії у процесі реалізації професійної діяльності.

Список літтератури

Абдуллина, О.А. (1990). *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования.* Для пед. спец. вузов. 2-е изд. перераб и доп. Москва: Просвещение.

Архангельский, С.И. (1980). *Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы.* Москва: Высшая школа.

Безпалько, О. В. (1998). *Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності*. Дис. канд. пед. наук, НПУ ім. М.П. Драгоманова, Київ.

Бордовская, Н. В. & Реан, А. А. (2000). *Педагогика*. Учебник для вузов. Санкт-Петербург: Питер.

Васенко, В. В. (1992). *Формування готовності студентів до трудового виховання молодших школярів.* Дис. канд. пед. наук, Київський держ. пед. ін-т ім М.П. Драгоманова, Київ.

Васильченко, С. Л. (1989). *Формирование готовности работников внешкольных учреждений к педагогической деятельности*. Дис. канд. пед. наук, Киевский гос. пед. ин-т им. А.М.Горького, Киев.

Гончаренко, С.У. (1989). *Методологические и теоретические основы формирования у учащихся средней школы естественно-научной картины мира*. Дис. д-ра. пед. наук в форме научного доклада, КГПИ, им. А.М. Горького, Киев.

Кисельгоф, С.И. (1973). *Формирование у студентов педагогических умений и навыков в условиях университетского образования*. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та.

Кит, Г.Г. (1999). *Пути повышения эффективности практической подготовки студентов к воспитательной работе в школе*. Дис. канд. пед наук, КГПИ им. А.М. Горького, Киев.

Кондрашова, Л.В. (1987). *Морально-психологічна готовність студентів до вчительської діяльності.* Київ: Вища школа.

Коновальчук, І. І. (1998). *Формування у майбутніх учителів умінь проектувати виховну діяльність*. Дис. канд. пед. наук, Житом. держ. пед. ін-т ім. І. Франка, Житомир.

Костюк, Г. С. (1989). *Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості.* Київ: Радянська школа.

Краевский, В.В. (1974). *Проблемы научного обоснования обучения: методический анализ.* Москва: Педагогика.

Кузьмина, Н. В. (1967). *Очерки психологии труда учителя. Психол. структура деятельности учителя и формирование его личности*. Ленинград: Изд-во ЛГУ.

Кузьмина, Н. В. (1970). *Методы исследования педагогической деятельности.* Ленинград: Изд-во ЛГУ.

Ломов, Б.Ф. (1984). *Методические и теоретические проблемы психологии.* Ю.М. Забродин, Е.В. Шорохова (отв. ред). Москва: Наука.

Мойсеюк, Н. Є. (2001). *Педагогіка.* Навчальний посібник. 3-е видання, доповнене. Київ: ВАТ «КДНК».

Паркинсон, Ф. (2002). Посттравматический стресс: спасательные команды и добровольцы. *Антология острых переживаний: социально-психологическая помощь.* Москва.

Пащенко, С.Ю. (2000). *Підготовка соціальних педагогів до організації освітньо-дозвілевої діяльності учнівської молоді*. Дис. канд. пед. наук, Запорізький держ. ун-т, Запоріжжя.

Пихтіна, Н.П. (1998). Профілактика адиктивної поведінки молоді в практиці вітчизняної педагогіки. *«Наукові записки» Ніжинського педагогічного університету імені Миколи Гоголя* (с. 26-31). Ніжин.

Сластенин, В. А. & Подымова, Л. С. (1997). *Педагогика: Инновационная деятельность.* Москва: Магистр.

Спирин, Л. Ф. (1976). *Формирование профессиональных педагогических умений учителя-воспитателя.* Ярославль: ЯГПИ.

Щербаков, А.И. (1976). О методологии и методике изучения психологии труда и личности учителя. *Психология труда и личности учителя. Сб. науч. трудов ЛГПУ им. А.И.Герцена* (с. 32-34). Ленинград: ЛГПУ.